

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו

יפשפשי היינו בדברים שברור שזה רע וזה טוב, לחפש האם יש מעשה שפשוט שהוא מעשה רע שצריכים לתקנו, או מעשה טוב שצריכים לעשותו, אבל 'ימשמשי' היינו לבדוק במעשים הטובים עצמם, כי לפעמים בתוך המעשה הטוב גם כן יש משהו שחסר שלמות, וצריך לבדוק האם יש משהו חוסר שלמות במעשים הטובים שאנו עושים.

תורה – להוסיף בזמן ובאיכות

הנה הזכויות הם כמו שאמרו חז"ל (אבות א, ב) על שלושה דברים העולם עומד: על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות חסדים, תורה היינו עסק התורה, שזהו הדבר הראשון, ועבודה זה אמונה, ועבודה שבלב זו תפילה, וגמילות חסדים זה בין אדם לחברו.

ובכל דבר יש הרבה דרגות, כגון בתורה, יש הרבה דרגות בתורה, ואם חסר משהו זהו כבר חסרון שלמות.

ואמנם החיוב הוא לכל אחד לפי כוחו, והאדם אינו חייב על מה שלא בכוחו, ואף אסור להתאמץ יותר מן הכוחות, שזהו חטא, מפני שמזיק לבריאותו, וצריך להיות בריא, כי אם לא יהיה בריא לא יוכל לתפקד ולקיים תרי"ג מצוות, ולכן צריך להיות בריא, ומטעם זה כתב הרמב"ם (בפ"ג מהלכות דעות) שאדם צריך לישון ואם הוא ישן כדי צרכו לשם שמים הוא עובד השם כשהוא ישן.

אך לכל אחד יכול להיות שחסר משהו בשלמות בעסק התורה, ואפילו מי שעסוק בפרנסה שאין לו זמן ללמוד כל היום, מכל מקום יכול להיות שיש לו חצי שעה או אפילו דקה שהוא יכול ללמוד ואינו לומד וזה כבר חטא, **אפילו רק דקה אחת!** אם יש עוד דקה שיכול ואינו לומד זה כבר חטא וחסרון שלמות.

ויכול להיות גם באיכות, האם הלימוד לשם שמים, האם הוא לומד בלי ברירה כי הוא מוכרח ללמוד או ששמח כשהוא לומד, שהוא עושה את רצון השם ועובד השם בלימודו, ואמנם כן בלימוד התורה בדרך כלל לומדים בשמחה, מפני שדברי תורה מעניינים ומשמחים, אבל עדיין יכול להיות עוד משהו שאפשר להוסיף בזה, ואם חסר עוד משהו זה כבר חסרון זכויות. זה בנוגע לתורה.

עבודה – תפילה באיכות הכוונה

ועבודה היינו תפילה, וגם בזה יש הרבה דרגות באיכות התפילה, עד לדרגה שכתב השולחן ערוך (או"ח צח, א) שמגיעים בשעת התפילה להתפשטות הגשמיות וקרוב למעלה הנבואה, כפי שרואים אצל הגדולים, וכמו שסיפרנו כבר על החזון איש והבריסקער רב, שבתפילה היה אצלם 'התפשטות הגשמיות', שהחושים הגשמיים לא פעלו, וכשדיברו אליהם הם לא שמעו.

וכך מסופר על הבריסקער רב, שפעם אחת שמעו בתפילתו ששכח לומר יעלה ויבוא, כי הוא היה מתפלל שמונה עשרה בקול רם, וכך הדין שאמנם מתפללים בלחש, אך אם צריך בשביל הכוונה להתפלל עם יותר כוונה אזי יכול לומר בקול [באופן שאינו מפריע לאחרים], ושמעו ששכח יעלה ויבוא, ואמרו לו 'יעלה ויבוא', אך הוא לא שמע, מפני שחושיו הגוף היו בטלים, וחוש השמיעה לא פעל אצלו בשעת התפילה, וזהו 'התפשטות הגשמיות'. וכעין זה מסופר גם על החזון איש, שבאמצע שמונה עשרה דיברו אליו בענין פיקוח נפש והוא לא שמע.

ואמנם מדרגה זו היא המדרגה הגדולה ביותר, ויש עוד הרבה מדרגות פחות מזה, בתפילה בכוונה, עד כמה הכוונה, ועם איזו כוונה, כעומד לפני המלך, ועם היראה, כמה יראה יש בשעת התפילה, ויש הרבה דרגות

גזירות של יהודים על יהודים

המצב כעת פה בארץ הוא שיש גזירות, והגזירות הם כדי שיהיה קשה לעסוק בתורה, לגרום לביטול תורה, זו מטרת הגזירות.

ובנוסף גם יש גזירות על כל הציבור הכללי, שתהיה הנהגה לא על פי ההלכה, עם איסורים חמורים רח"ל, שהציבור הכללי בדרך כלל גם כן מקיים ולא עובר על איסורים חמורים כאלה, עכשיו רוצים להכשיל אותם בזה, שכל הציבור יעברו ויהיו בעלי עבירות רח"ל.

וזהו דבר לא מובן, שיהודים יגזרו גזירות על יהודים, והוא נגד הטבע של יהודים, כי הרי יהודים בטבעם אמרו חז"ל (יבמות עט, א) שלושה סימנים יש באומה זו: רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים.

וסימנים אלו הם בכל אחד מישראל, ולא דווקא במי שהוא שומר תורה ומצוות, אלא כל יהודי שיש לו נשמה יהודית, הוא בטבעו אחרת מאומות העולם, וזה דבר ידוע, וכן שמעתי גם מאנשים שמסתובבים בעולם שרואים במציאות שיש הבדל בין יהודי לגוי, והאופי של יהודי הוא אופי אחר, ואינו האופי של אומות העולם.

והנה בזמן הבית הראשון היו מלכים שהחטיאו את הציבור, ובמה החטיאו? בעבודה זרה, מפני שהיה אז יצר הרע חזק מאד לעבודה זרה, כמו שאמרו חז"ל שאין לשער את יצרא דעבודה זרה שהיה אז, עד שבאו אנשי כנסת הגדולה וביקשו רחמים וביטלו את היצר הרע הזה (יומא סט, ב), אבל קודם שביטלוהו זה היה יצר הרע שאין לשער כפי שמסופר בגמרא (סנהדרין קב, ב), ולכן היו אז מלכים, ממלכי ישראל ומלכי יהודה, שהכשילו את הציבור בעבודה זרה, כי כך היה הטבע של היצר הרע דעבודה זרה שהיה בימים ההם.

אבל בזמן בית שני שכבר לא היה יצרא דעבודה זרה, אחרי שביקשו רחמים וביטלוהו, כבר לא היו גזירות ממלכי ישראל, ורק היו גזירות ממלכות יוון, שאז מלכות יוון הרשעה שלטה על ארץ ישראל, לפני נס חנוכה, וגזרו גזירות להעביר על דת, ויהודים רבים מסרו נפשם לקיום התורה והמצוות (עיין ויקרא רבה לב, א), אבל הגויים עשו גזירות, והשפיעו גם על חלק מהיהודים שנעשו מתיוונים, ועל כל פנים את הגזירות עשו הגויים, אבל **שיהודים יעשו גזירות על יהודים? זהו דבר לא מובן, שאחינו בני ישראל יעשו כך.**

הגזירות מן השמים מחמת חוסר זכויות

ברם באמת הכל בידי שמים, וכל קושי שיש לכל אחד ואחד זה בידי שמים, ומן השמים גזרו את הגזירות הללו! ואמנם אלו שעושים את הגזירות הם בעלי בחירה, אבל אנחנו שאנו סובלים את הקשיים, הרי הקשיים שלנו נגזרו עלינו מן השמים.

ועלינו רק להתבונן מה רוצים מאיתנו בזה, ומה זאת עשה אלוקים לנו, 'מה זאת עשה אלוקים?' 'לנו!' ומדוע מגיע לנו הקשיים האלה, כל מיני קשיים, הרי זה סימן שחסר זכויות, כי הכל תלוי בזכויות, מפני שהכל בידי שמים, וממילא הרי זה לפי הזכויות, ואם יש קשיים זהו סימן שחסר זכויות, כי יש צורך בזכויות, ואם חסר משהו מהזכויות אזי יש גזירות ואין סייעתא דשמיא.

ואמנם אלו שגוזרים את הגזירות, יש להם יצר הרע שלהם, והיצר הרע שולט עליהם, אבל למה נגזר עלינו? הרי מן השמים גזרו עלינו! כי אנו צריכים זכויות וחסרות לנו זכויות, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ה, א) אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו.

ובעירובין דף י"ג איתא יפשפש במעשיו ואמרי לה ימשמש במעשיו, והמסילת ישרים בפרק ג' ביאר מהו יפשפש ומהו ימשמש, וכתב כי

בזה עד כמה היא העבודה שלב, וכל אדם לפי כוחו אם יש עוד משהו שיכול להוסיף ואינו מוסיף זהו חטא, וכבר אינו בשלמות, וחסר זכויות, וזהו חיסרון בזכות של העבודה, שהיא מצוה כמו שכתוב (שמות כג, כה) ועבדתם את השם אלוהים, וכן (דברים יא, יג) ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, וחסר בשלמות העבודה.

גמילות חסדים – סבר פנים יפות

ובין אדם לחברו, גמילות חסדים, כמו שנאמר (דברים כח, ט) "והלכת בדרכיו", ואמרו חז"ל (שבת קלג, סוטה יד) מה הוא רחום וחנון אף אתה וכו', וברוך השם כך הטבע של כלל ישראל, שאנו רחמנים וגומלי חסדים, אבל יש לפעמים שאפשר עוד משהו להוסיף, כגון בסבר פנים יפות, וכמו שאמרו (אבות א, ו) הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות, ואם אדם יכול וחסר אצלו ה'סבר פנים יפות' לשאול את השני מה שלומך, זהו כבר חסרון שלמות וחסר זכויות.

וכבר היו מעשים שבשאלת 'מה שלומך' הצילו את כל הרוחניות של האדם, ומעשה שהיה בישיבה לפני שנים רבות, שאחד התלמידים לא הרגיש טוב בישיבה, והחליט שאחרי שבת יעזוב את הישיבה ויפסיק ללמוד, אבל בליל שבת כשהולכים להגיד לרבנים גוט שבת, בדרך פנה אליו חבר ושאל אותו מה שלומך, וכשראה שיש מי שמתעניין בו ושואל בשלומי, מיד החליט להישאר בישיבה, וכך זה שינה לו את כל הרוחניות, והציל אותו בשאלה אחת ששאלוהו מה שלומך. זהו המעשה שהיה, מה שאפשר להשפיע עם סבר פנים יפות!

וידוע שבקלם מאד הקפידו על זה, וכשהיה מגיע אורח לתלמוד תורה בקלם, מיד היו שואלים אותו מה שלומך ומה אפשר לעזור לך במשהו, עד שהיה חושב שכנראה מכירים אותו, ולא הבין מהיכן מכירים אותו ומדוע כל כך מתעניינים בו ודואגים לו. וזהו סבר פנים יפות בין אדם לחברו, שהוא גמילות חסדים בגופו, **בלי טרחה!** ואם אפשר להוסיף משהו יותר ואין זה בשלמות זהו כבר חסרון זכויות.

כל המדרגות תלויות בשלמות הלב

והנה לצאת ידי חובה בכל הזכויות זה לא פשוט, אכן במה הכל תלוי ומה מביא לכל הדברים? הכל תלוי בלב, מהו הלב, והמסילת ישרים בפרק ט"ז האריך במדרגות טהרת הלב, והביא את הפסוק (משלי כג, כו) "יתנה בני לבך ליי", שזהו העיקר, מהו הלב, ועד כמה הלב הוא "לב טוב", כמו שאמרו בפרקי אבות (ב, ט) איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם? לב טוב! על מה להשתדל ובמה להתקדם? בלב טוב!

ויש מדרגות בלב טוב, עד כמה שייך שהלב יהיה יותר טוב ויותר טוב, וזה שייך ויש דרכים לכך, שהלב יהיה עוד יותר טוב, ומה שאפשר אם האדם אינו עושה הרי הוא חסר בשלמות.

מצות האמונה שהכל בידי שמים

וכן האמונה, מצות האמונה כמו שכתוב (שמות כ, ב) אנכי השם אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ונצטוונו בזה להאמין שהכל בהשגחה בידי שמים, וכפי שראו את ההשגחה ביציאת מצרים, **והרי חסדי שמים מלווים את האדם בכל רגע מיום היוולדו, שהוא מתקיים ומתפתח בגשמיות וברוחניות, והכל בידי שמים! כל ההצלחה שלו וכל מה שיש לו, זה בידי שמים.** אבל האם כל אחד חושב את זה, הרי אלו מחשבות נגד הטבע, ובדרך הטבע אדם שוכח מזה.

ורבינו יונה בשערי תשובה (א, יב) כשמדבר על מעלת ההכנעה, כתב בתוך דבריו וזה לשונו "ולא זכר יוצרו אשר בראו יש מאין וחסד עשה עמו וידו תנחהו בכל עת ונוצר נפשו בכל רגע", זוהי האמונה, שבכל רגע הקב"ה מְנַחֵה את האדם ושומר את נפשו, וצריכים לחיות עם האמונה הזו, שכל רגע בחיי האדם זה חסדי שמים, מיום היוולדו עד זקנה ושיבה, כל הזמן, בגשמיות וברוחניות, שהכל בידי שמים, וזה מחייב, שגם כל ההנהגה תהיה על פי האמונה.

והאמונה אינה דבר טבעי שבא ממילא, אלא תלויה בהכרת השכל, ועל אברהם אבינו אמרו חז"ל (בראשית רבה לט, א) שהכיר מעצמו את האמונה שאין בירה בלא בעלים, וזו מדרגה של הבנה, מדרגת האמונה.

חובת ההודאה על חסדי שמים

וגם יש חיוב הודאה, אחרי שיש האמונה הזו שהכל בידי שמים, וכל החיים של האדם הם חסד ורחמי שמים, ממילא זה מחייב להודות! ואמנם כן אנו אומרים בתפילה מודים אנחנו לך וכו', צור חיינו מגן ישענו וכו', על חיינו המסורים בידך וכו', אבל האם ההודאה היא אמיתית? והאם באמת אומרים את זה מעומק הלב? זה תלוי במדרגת האמונה, עד כמה האמונה היא שלמה, ויש חיוב "אנכי השם אלוהיך" להאמין אמונה שלמה, עם שלמות האמונה!

וזהו מדרגה שאינה פשוטה, שלמות האמונה, וגם בזה החיוב הוא לכל אחד כפי כוחו, ואם אחד יכול עוד משהו להוסיף ואינו עושה, זהו כבר חטא וחסר זכויות, כמובן לכל אדם יש את הכוחות שלו, אבל לפי הכוחות מה שיכול, אם לפי הכוחות יש עוד משהו, אפילו 'משהו' זה מספיק, שאם הוא מקיים את המשהו הזה אזי אין לשער את הזכויות, ואם לא הרי זה חטא וחסר זכויות.

הדרך להוספת הזכויות – לימוד מוסר

לכן כל הקשיים שיש כעת, מה שיש לנו קשיים, ומה שיש חשש שעומדים להיות קשיים, **עם זכויות אין קשיים!** וצריכים את הזכויות, ואם יהיו זכויות לא יהיו קשיים.

וכיצד עושים את הזכויות, האיך מתגברים נגד הטבע, נגד היצר הרע, העצה היחידה היא לימוד המוסר, כי צריכים חיזוק תמיד, וכמו שכתב רש"י על מה שאמרו בגמרא (ברכות לב, ב) ארבעה צריכים חיזוק, תורה, וכן אמונה, צריך חיזוק תמיד כי זה נגד הטבע, ולחיזוק תמיד צריכים את ספרי המוסר שנותנים חיזוק, וקביעות יום יומית בספרי המוסר מחזקת את האמונה ונותנת את הזכויות.

ובאיזה ספרי מוסר? כל אחד יכול למצוא איזה ספר שהוא מרגיש שמשפיע עליו, מה שמושך אותו, כי לימוד משמעם אינו משפיע, ולפעמים פרק אחד מעניין ומשפיע, ופרק אחר משמעם אינו משפיע, וזה תלוי כל אחד לפי טבעו מה שמעניין ומושך אותו, כגון בספר חובות הלבבות, שהוא ספר גדול מאד ויש בו עשרה שערים, כל אחד אם ילמד בפרקים שמעניינים אותו זה ישפיע עליו, ואם ילמד מה שמשמעם אותו זה לא ישפיע, וצריך ללמוד פרק שמעניין, מכל הספרים.

ובישיבות יש ארבעה ספרים ידועים: מסילת ישרים, שערי תשובה, חובות הלבבות, וארחות צדיקים, ויש עוד ספרים שמועילים ומשפיעים, כגון ספר 'פלא יועץ', שיש בו גם כן דברי חיזוק נפלאים, על כל מיני עניינים ושטחים, ונותן בדבריו הרבה עצות וחיזוק, וכהנה יש עוד ספרי מוסר רבים, וכל אחד יכול למצוא את ספר המוסר שמעניין אותו ומוסיף לו חיזוק באמונה, שזה ייתן את הזכויות.

וזהו העצה כעת, להוסיף זכויות, כל אחד ואחד מה שהוא יכול להוסיף זכויות, ובכך ישפיע גם על אחרים, כי **כשיש בעלי מדרגות זה משפיע גם על כלל הציבור**, כידוע שהקדושה משפיעה, וכן כתב החזון איש באיגרת (ח"ג סב) שבמקום שיש בעל תורה אמיתי יש השפעה על הסביבה, כי הקדושה משפיעה!

וכל אחד מאיתנו, כל מה שיוסיף חיזוק בעצמו על ידי ספרי המוסר שמושכים אותו, באיזה פרק שמושך אותו, ויעסוק בו בקביעות, על ידי זה יוסיף זכויות בעצמו וגם ישפיע על הציבור.

ובנוסף הרי זה גם מביא לחיים מאושרים, כפי שכבר סיפרתי על בעלי משפחה שאמרו לי שהתחילו ללמוד ספרי מוסר בכל יום ומיד הבית נהיה בית מלא שמחה, ומעשה שהיה שאשה אחת אמרה לבעלה: מה קרה איתך, שהשתנית ונהיית אדם אחר, והסיבה לכך הייתה מפני שהוא התחיל ללמוד ספרי מוסר.

וזהו העצה שכדאי לכל אחד ואחד, שזה ייתן את הזכויות למנוע גזירות, כי הגזירות הם אם חסר זכויות, והשם יעזור שכולנו, כל אחד מאיתנו וגם אני בכלל, כל כלל ישראל יזכו להיות מחוזקים בכל מה שצריך ונזכה להוסיף זכויות ולחיים טובים ומאושרים!

מוקדש לעילוי נשמת
ר' יעקב בן שבת ז"ל
בן נוי"מה ז"ל
נלב"ע כ"ד חשון תשע"ו - תנצב"ה

נדבת ידידינו הרב שמואל יצחק זיבלד שיבלחט"א
לעילוי נשמת אביו הרב **מרדכי דוד** ב"ר **זלמן לייב** זצ"ל
נלב"ע ערש"ק ט"ז מרחשון תשפ"ב - תנצב"ה

מוקדש לעילוי נשמת
רבי **חיים** ב"ר **יוסף זביב** ז"ל
נלב"ע כ"ח חשון תשס"ט
תנצב"ה